

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження М. Ф. Попової за темою «Роль публічної влади в формуванні стратегії розвитку полікультурних регіонів України (на прикладі Одеського регіону)», подане на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

У сучасній українській політичній науці все більшої актуальності набувають дослідження, присвячені динамічним процесам еволюції та тенденціям розвитку регіональної політики України в цілому, проте рідко предметом наукового аналізу стає формування та реалізація регіональної політики окремих регіонів в світлі їх специфічних історичних, етнонаціональних, культурних та інших відмінностей.

У ситуації, коли правила демократичної політики ще не усталені, а традиції впливу громадянського суспільства на владу остаточно не сформовано, особливої ваги набувають дослідження механізмів формування стратегії розвитку регіону. Провідну роль у цих процесах відіграє місцева публічна влада, представлена на сучасному етапі суспільно-політичного розвитку органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями. Від регіональної політики, яка вимагає публічного діалогу владних інституцій та представників громадськості, виступає одним із системоутворюючих елементів політичного процесу, гарантією незворотності демократичних реформ, розширює вплив неурядових організацій і рухів на інститути влади та формує громадську думку, в тому числі, залежить майбутнє країни.

Отже, дисертаційне дослідження М. Ф. Попової «Роль публічної влади в формуванні стратегії розвитку полікультурних регіонів України (на прикладі Одеського регіону)» є безумовно актуальним, теоретично та практично значущим. Всебічне вивчення процесу формування та розвитку регіональної політики в умовах полікультурності, впливу на цей процес взаємодії інститутів держави та громадянського суспільства дозволило авторці визначити роль інститутів місцевої публічної влади та проаналізувати зміст та напрямки Одеського регіону в цілому, а також дослідити значення та роль органів місцевого самоврядування в означених процесах.

У рецензованій роботі не лише досліджено природу місцевої публічної влади, а й проаналізовано сучасні тенденції розвитку її інститутів в контексті об'єднання територіальних громад та створення асоціації органів місцевого самоврядування. Автором проаналізовано політико-правові та інституційні механізми формування та реалізації регіональної політики в Україні в цілому, та в Одеському регіоні зокрема, а також надано характеристику сучасного стану розвитку інститутів громадянського суспільства в реалізації етнонаціональної політики в регіоні.

Слід зауважити, що проблема досліджується із зверненням до надбань політичної теорії, публічного управління та правознавства, що обумовлює комплексність аналізу.

Варто відзначити як позитивний момент той факт, що дисертантка зосередила увагу на механізмах формування та реалізації регіональної політики. Зокрема, на інституційному (виокремивши дві ланки інститутів публічної влади на місцях – місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування) та політико-правому (аналізуючи три етапи розвитку політико-правових основ територіальної організації влади в Україні на шляху її децентралізації).

Авторкою опрацьована значна літературно-джерельна база як із теоретико-методологічних основ дисертації в цілому, так і з зазначених проблемних блоків.

Проведене дослідження повністю відповідає предмету, який полягає у політологічному аналізі становлення, політико-правового статусу, структури та особливостей функціонування місцевих органів публічної влади, їх значення в формуванні стратегії розвитку полікультурних регіонів України (на прикладі південно-західних районів Одеської області).

Дисертаційне дослідження виконано в межах політологічного дискурсу і присвячено науковому обґрунтуванню ролі публічної влади у формуванні стратегії розвитку полікультурного регіону, що поглиблює наукові дослідження в галузі знань про сучасний політичний процес.

Здійснений ґрунтовний аналіз напрацювань зарубіжних та вітчизняних науковців, дозволив автору виокремити для аналізу проблемний аспект, якому досі не було приділено достатньої уваги у політологічних дослідженнях.

Завдання, поставлені та успішно вирішені в дисертації, є достатніми для досягнення мети дослідження. Положення наукової новизни дійсно є оригінальними, достатньо обґрунтованими і розкривають базову концепцію дисертації.

Безперечним здобутком даної роботи, що свідчить про високий науковий рівень всього дослідження, є застосування широкого кола методів аналізу регіональної політики, ролі інститутів публічної влади в ході її реалізації в сучасній Україні (на прикладі Одеського регіону).

Значну увагу в роботі приділено дослідженню природи публічної влади та встановленню її інститутів на місцях, до яких автор відносить місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Автор доводить, що саме останні формують стратегію розвитку регіону та визначають основні напрями регіональної політики. Показує, що місцеві державні адміністрації наділені повноваженнями по виконанню програми та плану дій, спрямованих на реалізацію стратегії розвитку регіону. Автором обґрунтовано, що такий розподіл є оптимальним, оскільки дозволяє максимально широко враховувати інтереси територіальної громади.

До позитивних надбань автора слід віднести аналіз трьох концептуальних напрямів наукового вивчення сутності органів місцевого самоврядування: як інституту публічної влади, як інституту громадянського суспільства, як з'єднуючої ланки між державою та громадянським суспільством, яка є одночасно частиною обох систем. Заслуговує на підтримку доведення обґрунтованості використання третього підходу та визнання подвійної природи місцевого самоврядування, проведені автором.

У дослідженні переконливо продемонстровано, що для сучасної політики притаманна тенденція до децентралізації управління сферою культури. Визначено, що на рівні регіону це виражається у послідовному розмежуванні повноважень

між різними рівнями влади, посиленні ролі місцевої публічної влади в особі органів місцевого самоврядування, на які покладено відповідальність за підготовку нових моделей культурної політики з урахуванням локальної соціально-економічної та культурної специфіки, культурних уподобань населення і місцевих громад. На прикладі, розвитку культурних традицій Буджака показано внутрішній процес формування окремої культурної громади. Доведено, що важливішим є моніторинг культурних практик і потреб населення територій, які планується розвивати.

Особливу увагу авторкою було приділено питанню політико-правових засад територіальної організації влади. Виокремлено три етапи їх становлення та розвитку: закладання основ політико-правового забезпечення територіальної організації влади в Україні (1990–1998 рр.), впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні – 1998–2014 рр. та реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні – з 2014 р.

Заслуговує на підтримку і проведений аналіз регіональних програм. Так, автором з'ясовано, що в Одеському регіоні розроблена Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року, План заходів із реалізації у 2016-2017 роках Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року, а також Програма соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2017 рік.

Таким чином, автор доводить, що сформоване в Україні політичне та правове поле є достатнім для успішного функціонування інститутів публічної влади на місцях та налагодження їх конструктивної взаємодії з органами державної влади і ефективної реалізації громадянських ініціатив в різних сферах суспільного життя, в тому числі у галузі реалізації етнічних інтересів в межах регіону.

Проведений аналіз діяльності органів місцевого самоврядування у забезпеченні етнокультурного розвитку регіону дав змогу автору встановити, що на рівні регіону децентралізація виражається у послідовному розмежуванні повноважень між різними рівнями влади, посиленні ролі місцевої публічної влади

в особі органів місцевого самоврядування, на які покладено відповідальність за підготовку нових моделей культурної політики з урахуванням локальної соціально-економічної та культурної специфіки, культурних уподобань населення і місцевих громад. На прикладі, розвитку культурних традицій Буджака дисертанткою показано внутрішній процес формування окремої культурної громади, доведено, що важливішим є моніторинг культурних практик і потреб населення територій, які планується розвивати.

Автором встановлено, що основні ризики, які супроводжують процес децентралізації в Одеському регіоні, пов'язані з необхідністю перегляду меж адміністративно-територіальних одиниць для забезпечення їх фінансової спроможності; послабленням державного контролю щодо органів місцевого самоврядування (на регіональному та субрегіональному рівнях) за реалізацією повноважень, які будуть передані виконавчим органам місцевих рад; зростанням партикуляристських тенденцій (легітимізація у суспільній свідомості претензій регіонів на правосуб'єктність щодо тих політичних інтересів, які суперечать загальнонаціональним).

З урахуванням всього вищезазначеного авторка вважає, що провідним принципом реформи місцевого самоврядування має стати збереження територіальної цілісності України при формуванні та реалізації державної етнополітики, врахування етнонаціональних особливостей регіону в процесі адміністративно-територіальної реформи, неухильне дотримання загальновизнаних норм людської етики, гуманізму, демократичності, поваги до національних мов, культур, до почуття гідності етнічних спільнот та громадян, що до них належать. Доведено, що реформа буде ефективною лише за умови поєднання державного забезпечення потреб етнічних спільнот зі створенням умов для їх вільного, самостійного, ініціативного розвитку.

Дисертанткою сформульовані шляхи підвищення ефективності діяльності публічної влади у формуванні стратегії розвитку полікультурного регіону, а саме: відмова від схеми територіальних громад, створення об'єднання за етнічним принципом для задоволення та захисту законних соціальних, економічних,

творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів; забезпечення розвитку інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та керівних органів об'єднань, а саме наділення їх політичними та економічними правами новоутворених префектів.

Основні положення, висновки і практичні рекомендації, що містяться в дисертації, є науково достовірними та всебічно обґрунтованими, оскільки отримані автором шляхом комплексного аналітичного розв'язання поставлених завдань, мають значну апробацію та певне практичне втілення.

Робота структурована відповідно до цілей та завдань. Вона характеризується логічною послідовністю викладення матеріалу. Тексту дисертації притаманний науковий стиль. Слід зазначити, що, завдяки використаній автором методиці у процесі дослідження еволюції та тенденцій розвитку регіональної політики в аспекті аналізу ролі інститутів публічної влади в її формуванні, було отримано нові важливі результати. Загалом же результати дисертаційного дослідження слід розглядати як певний внесок у розв'язання низки наукових завдань, пов'язаних з визначенням ролі публічної влади в розвитку регіону та впливі місцевої публічної влади на визначення основних векторів розвитку територій.

Висновки даного дослідження цілком відповідають змісту представленої роботи і стисло передають основні результати дослідження, розкриваючи еволюцію та сучасний стан і значення інститутів місцевої публічної влади в формуванні стратегії розвитку полікультурного регіону. Архітектоніка дисертаційного дослідження цілком відповідає поставленим завданням та належним чином відображена у авторефераті дисертації. Оформлення автореферату та дисертації витримане у відповідності до встановлених вимог.

Здобувачем здійснено належний рівень апробації результатів дослідження, які висвітлювалися у доповідях та повідомленнях на п'яти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, матеріали яких опубліковані та оприлюднені, а також в 5 статтях у фахових виданнях з політичних наук.

Проте, як і кожне самостійне наукове дослідження, дана дисертація викликає певні зауваження та рекомендації:

1. Авторкою у першому розділі достатньо ґрунтовно проаналізовано сутність публічної влади, її інститути на місцях, ключові напрями розуміння сутності органів місцевого самоврядування, проте автор не вказала основні моделі системи органів місцевого самоврядування, що сформовані світовою практикою.

2. Під час аналізу взаємодії інститутів місцевої публічної влади та громадянського суспільства в ході реалізації регіональної політики, автор недостатньо уваги приділяє комунікативному аспекту означеної проблеми. На сучасному етапі державна політика, її дієвість не в останню чергу залежить від умілого використання засобів масової інформації, і в першу чергу – мережі Інтернет. Саме під їх впливом формується громадська думка, в тому числі і щодо питань розвитку регіону, що дозволяє виявити найбільш гострі проблеми та вчасно їх вирішити.

3. Уявляється, що робота тільки б виграла, якби автор перерозподілила матеріал у першому та третьому розділах таким чином, щоб аналіз природи публічної влади та потенціалу територіальних громад знаходились у одному розділі, а інформація щодо вітчизняної практики формування та реалізації регіональної політики (сучасного стану та шляхів вдосконалення) – в іншому.

4. Було б логічно в контексті теми роботи включити до категоріального апарату, що розглядається у підрозділі 1.2, конструкт «система місцевого самоврядування».

5. На мою думку, поряд з аналізом ролі інститутів громадянського суспільства в реалізації регіональної політики полікультурного регіону, автору варто було встановити роль таких інститутів у формуванні стратегії розвитку регіону та шляхи посилення такої ролі.

6. Для визначення основних напрямів та етапів реформування місцевої публічної влади в Україні одним із ключових питань, які потребують з'ясування, є визначення, до якої форми децентралізації тяжіє наша держава. Уявляється, що робота тільки б виграла, якби автор розглянув такі моделі в рамках свого дисертаційного дослідження.

Однак, ці зауваження суттєво не впливають на загальну оцінку роботи, не носять принципового характеру, не знижують достатньо високий теоретико-методологічний і науковий рівень дослідження, не применшують теоретичного і методологічного рівня, наукової та практичної цінності дисертаційного дослідження і не впливають на загальну цілком позитивну оцінку дисертаційної роботи М. Ф. Попової.

Підсумовуючи, можна констатувати, що дисертація М. Ф. Попової є результатом самостійної наукової роботи і свідчить про вміння і здатність автора системно аналізувати та узагальнювати науковий матеріал, ставити та розв'язувати складні проблеми політичної теорії та практики.

Таким чином, дисертація М. Ф. Попової «Роль публічної влади в формуванні стратегії розвитку полікультурних регіонів України (на прикладі Одеського регіону)» є самостійним, завершеним, науковим дослідженням, яке має практичне та теоретичне значення, і відобразило науково обґрунтовані теоретичні результати, що сприяють розв'язанню конкретної наукової проблеми комплексного політологічного аналізу ролі інститутів публічної влади у формуванні та реалізації регіональної політики полікультурного регіону.

Дисертаційна робота, що рецензується, за своєю структурою, змістом відповідає паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси і вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор – Марія Федорівна Попова заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент

доктор політичних наук, професор,

